

Instituții cultural-educative – Rolul și importanța acestora în activitatea educativă

„În făurirea omului este important mai întâi nu a-l instrui, ceea ce este ceva zadarnic dacă ajunge doar o carte care merge; este nevoie să fie crescut, educat, pentru a-l aduce la înălțimea unde nu mai sunt lucruri, ci chipurile născute din nodul divin care leagă lucrurile. Căci nu este nimic de așteptat de la lucruri dacă ele nu răsună unele în altele, aceasta fiind singura muzică pentru inimă.”
(*Antoine de Saint -Exupéry. „Factorii educației”*).

Educația este concepută ca o investiție în om, compusă din mai multe elemente, organizate în sistem, aflate în strânse relații, și care fac ca o modificare produsă în unul dintre ele să se resimtă și în celelalte, astfel încât, fiecare element al acțiunii educative poate fi cauza și efectul altuia. Ea reprezintă o preocupare a întregii societăți prin valorificarea optimă a resurselor sale materiale și umane. La realizarea educației contribuie familia, mediul social, școala, biserica, instituțiile culturale, mass-media și structurile asociative. În constelația acestor factori de educare a tinerei generații, școlii îi revine locul central, ea fiind „principala instituție socială specializată în pregătirea oamenilor pentru muncă și viață”.

Ereditatea este primul factor care influențează dezvoltarea umană, care cuprinde un complex de dispoziții virtual sau scheme funcționale ce se transmit de la antecesori la succesori prin intermediul mecanismelor genetice. Patrimoniul ereditar al fiecărui individ rezultă din combinarea unităților genetice materne și paterne. Deoarece există posibilități infinite de combinare a celor două categorii de unități genetice în cadrul celulei germinale, probabilitatea apariției unor indivizi identici este practic imposibilă. Excepție de la această diversitate o fac gemenii monoziгоți care, provenind din același ou, sunt identici din punct de vedere ereditar, unitățile genetice materne și paterne fiind repartizate egal. În zestrea ereditară cu care fiecare copil vine pe lume sunt structurate trei categorii de “caractere”:

- genotipul general – conține elemente “preformate”, comune întregii specii și care se transmit pe cale genetică (de ex.: conformația corporală, bipedismul, alte caracteristici anatomo-fiziologice);
- genotipul individual – conține elemente de variabilitate intra-specifică; nu s-au născut niciodată doi indivizi umani identici – nici chiar gemenii univitelini nu sunt perfect identici; culoarea ochilor, a părului, timbrul vocal, elemente de conformație facială sunt elemente care diferențiază infinit indivizii între ei, în ciuda caracteristicilor comune ca specie;

- potențialul de formare sau epigenetic – este preponderent de natură psihică. Există un potențial general, dar și grade de diferențiere a acestui potențial. Gradul de diferențiere poate fi: *preformat* (nivelul său de valorificare prin educație nu poate depăși o anumită limită); *format* (valorificarea prin educație poate fi mai mult sau mai bine realizată).

În cadrul societății, școala devine un factor important al educației sistematice și continue. Școala semnifică principalul cadru și mediu educațional, infuzat permanent de noi cunoștințe, metode, mijloace, valori, orientat de finalități, susținut de o asistență psihopedagogică profesionistă și conceput ca o „activitate de educare a generației tinere”, ca un „sistem complex de influențe organizate și exercitate sistematic asupra copiilor și tinerilor”.¹

Fiind o instituție în care educația este programată și planificată, conținuturile care se transmit „sunt selectate cu grijă după criteriile psihopedagogice și principiile didactice clare”. Dincolo de conținuturile concrete care se transmit în activitatea didactică, importante sunt și relațiile dintre cadrul didactic și elevi.

Școala obișnuiește elevii să se supună autorității profesorului, ceea ce implică o familiarizare a lor cu normele și regulile. Elevul își însușește valorile elementare ale vieții morale prin experiențele oferite de școală. (Doltrens, 1970). În cadrul școlii se oferă copiilor o „situație socială de înalt nivel calitativ, astfel că din relațiile umane să ia tot ce este mai avantajos pentru educația lor”. (Bartolomeis, 1981, apud Stefan, 2003, 52)

Profesorul trebuie să țină cont în orice moment de elevii săi, trebuie să-i ajute să găsească soluții la problemele lor și să-i orienteze pe drumul cel bun, stimulându-i să se autodepășească.

„A spune că o plantă crește nu însemnează că are libertatea de a se plimba unde îi place, ci de a trăi ascultând de legile naturale ale dezvoltării ei. De fapt, libertatea acordată elevului înseamnă eliberarea lui progresivă de instinctele și înclinările sale. Ea constă într-un dozaj individual de permisiuni și interdicții, de liber-arbitru și disciplină, de autoritate bazată pe constrângeri și de autoritate bazată pe îndrumare. Ea este o pregătire permanentă spre echilibrul interior, spre satisfacție, spre dezvoltarea personalității”. (Doltrens, 1970, 18)

Pentru că profesorul și elevii aparțin unei instituții școlare, Emil Păun (1999) susține că este necesar să se țină cont și de particularitățile acesteia, care constau în:

- desfășurarea simultană a două activități, cea managerială-administrativă și cea educațională;
- participarea mai multor membri la activitățile organizației;
- manifestarea puternică a dimensiunilor formale și informale. (apud Panturu, coord., 2008, 106)

Alt factor care contribuie la dezvoltarea personalității umane îl constituie biserica. Ea „compensează nevoia de filiație activă pe o linie ideatică, prin excelență spirituală”.²

¹ Radu, 1981, apud Panturu, coord., 2008, p. 98

² Cucos, 2006, 49

Influența educativă a bisericii se realizează prin intermediul orelor de religie desfășurate la nivelul scolii, prin ceremoniile religioase din cadrul lăcașelor de cult și prin activitățile caritabile organizate la nivel de societate. O dată cu intrarea copilului în școală, biserica va instaura o educație sistematică, explicită, în perspectiva valorilor credinței.

Rolul bisericii, ca instituție în formarea cetățeanului din punct de vedere moral, este primordial. Însănătoșirea societății și formarea conștiinței depind foarte mult de Sfânta Biserică și de slujitorii ei. Încă din secolul al XVI-lea, o serie de factori de ordin cultural și politic au condus la apariția fenomenului numit „secularizare”, în urma căruia societatea a redus sfera de influență a bisericii. Dacă până atunci religia era considerată „știința supremă ce subordona toate celelalte domenii ale cunoașterii”, în urma schimbării raporturilor dintre societate și biserică, rolul religiei a fost limitat. Secularizarea a însemnat diluarea valorilor morale și religioase, „valori ce până nu demult erau considerate generatoare de unitate socială”. Astăzi, se caută coeziunea pornind de la valori civice și idealuri politice.

“Structura societății din zilele noastre a căpătat un puternic caracter subiectiv, iar acum ea pare să-i domine pe oamenii care inițial au creat-o”.³ Atât viziunea estetică și filosofică a afirmării „marilor idei generale ale umanității” și a proclamării „nobleții omului sub forma cultivării sufletului”⁴, cât și viziunea moral-creștină a vieții au fost înlocuite cu pragmatismul și relativismul ideologic postmodern.

Totuși, în această lume modernă, plină de probleme și situații solicitante, este nevoie de un punct fix, de repere stabile, de valori care nu se schimbă. Este nevoie de biserică, pentru că oamenii nu pot exista fără Dumnezeu.

Ca un factor complex al educației, institutele culturale, reprezentate prin muzee, teatre și case de cultură, își aduc aportul pe linia dezvoltării personalității umane. În cadrul acestora se organizează programe eficiente de îmbogățire a culturii generale și de petrecere a timpului liber.

Institutele culturale sunt centre competente de promovare a cunoștințelor despre țara pe care o reprezintă, prin intermediul activităților de informare și educare. Printre îndatoririle lor principale se numără introducerea culturii în cele mai importante centre ale țărilor respective, grija pentru asigurarea unei prezențe însemnate în acțiunile internaționale, precum și crearea unor relații durabile între partenerii diferitelor țări, activi în sfera schimbului cultural internațional.

Cea mai avantajoasă formă de organizare a evenimentelor de promovare constă în colaborarea dintre institutele culturale exercitând o influență eficientă asupra mediilor locale artistice și asupra experților în domeniu. Crearea și menținerea unor relații bune și permanente cu reprezentanții mass-media poate fi una dintre prioritățile activității institutelor culturale.

³ <http://semneletimpului.ro/revista/Biserica-punct-de-reper-pierdut-78.html>

⁴ Patapievic, 2008, apud Lakatos, 2010

Prin intermediul lor se promovează cultura. Institutele culturale urmăresc și construirea unui grup de viitori aliați în opera de popularizare a patrimoniului cultural.

Țările europene au o lungă tradiție în diplomația culturală, iar schimburile culturale sunt în general privite ca fiind una dintre cheile cooperării și întreținerii unui climat de înțelegere și toleranță.

Eliberată fiind de comunism, România e pe cale să-și construiască și ea o astfel de diplomație culturală care îi va aduce enorm de multe avantaje. Fiind una dintre țările mici care nu au o cultură dominantă în Europa, România se poate conecta la tot ceea ce se întâmplă astăzi la nivel global.

“Toată această lume virtuală care s-a construit în jurul nostru constituie o realitate pe care nu o mai putem neglija și care nu mai are nici o legătură cu tipul de schimb cultural tradițional pe care îl făceam înainte. Acel tip de schimb nu era, bineînțeles, accesibil foarte multor oameni. Astăzi, el s-a democratizat și s-a generalizat. De asemenea, schimbul acela cultural era foarte dirijat. La ora actuală, schimburile culturale trebuie să țină cont de faptul că oricine poate să-și prezinte cultura pe cont propriu, într-un mod natural și ieftin și poate avea un impact extraordinar de mare”.

Românii sunt un popor extrem de creativ, cu un potențial artistic și intelectual foarte important, așa că au ce oferi lumii în materie de inteligență emotivă, de potențial creativ și de conținut academic. Institutele culturale pot contribui la valorificarea acestui potențial.

Amplificarea, continuarea și diversificarea experiențelor cognitive sunt realizate prin mass-media. Cu spirit critic, cu circumspecție interpretativă și competență valorizatoare se selectează doar ceea ce este benefic pentru dezvoltarea personalității. Impactul mass-mediei asupra fiecăruia dintre noi este puternic, ceea ce implică o bună cunoaștere a efectelor acesteia asupra felului nostru de a fi și de a acționa.

„Educația se dovedește de neînlocuit în ceea ce privește dezvoltarea capacității de discernământ. Ea face posibilă înțelegerea evenimentelor, care depășește imaginea distorsionată și simplificată redată uneori de mass-media”. (Delors, 2000, 49, apud Panturu, coord., 2008, 102)

Corelând acțiunile și funcțiile educative ale mass-mediei contribuim la o „informare spirituală autentică a omului și a comunității”. (Delors, 2000, 50)

„Prin structură, obiective și conținut, educația trebuie să răspundă neconținut exigențelor cerute de evoluția realității naționale și internaționale. Ca factor al dezvoltării ființei umane, educația valorifică optim premisele ereditare și condițiile de mediu într-un context situațional deschis, favorabil unei activități eficiente”. (Cristea, 2003, 102)

Caracterul determinant al educației implică organizarea și conceperea activității într-un context situațional deschis ce implică optimizarea raporturilor cu ereditatea și cu mediul.

În acest context, valorificarea educabilității reprezintă o direcție fundamentală de evoluție a educației care angajează raporturile existente între cei trei factori implicați în dezvoltarea ființei umane: ereditate – mediu – educație. Clarificarea acestui raport se face prin utilizarea conceptului de educabilitate, care în concepția pedagogilor desemnează „potențialul de formare umană sub influența factorilor de mediu sau educaționali”.⁵

Să reliefăm faptul că toți acești factori (la care se pot adăuga și alții) acționează simultan, corelat, prin împletirea funcțiilor lor, și nu independent, izolat.

*Prof. înv. primar Tanța DRĂGHICI
Școala Gimnazială „Constantin Găvenea” Tulcea*